

Traumasensitief werken integratief uitgevoerd op een LVB behandelgroep/ Multidimensionale familietherapie bij jongeren met een LVB/Geweldloos verzet in de residentiële setting- een aanpassing voor jeugdigen met een LVB

Over het gebruik, de mogelijkheden en uitdagingen van het internet - *Rogier de Groot*¹

Restricting children breeds resistance, while guiding them builds judgement
Sonia Livingstone, TEDSummit 2019

In de zorg voor en begeleiding van jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) is nog onvoldoende aandacht voor het digitale leven van deze doelgroep. Hoewel veel zorgprofessionals zien dat het digitale leven van deze jongeren een steeds grotere invloed heeft op de keuzes die zij maken, blijft hun online wereld voor veel zorgprofessionals een verborgen wereld. Ook vanuit de wetenschap is vooralsnog weinig zicht op hoe deze doelgroep zich online beweegt en gedraagt. Om dit kennisgat kleiner te maken is in 2015 een kwalitatief promotieonderzoek gestart naar het dagelijkse digitale leven van 13 jongeren met een LVB. Dit artikel geeft zorgprofessionals meer inzicht in het online leven van deze jongeren geïllustreerd aan de hand van de verhalen van twee van de jongeren uit het onderzoek.

INLEIDING

Online problematiek van jongeren krijgt regelmatig aandacht in wetenschappelijk onderzoek (recente voorbeelden: Anderson, Steen, & Stavropoulos, 2017; Kerstens, 2015). In de literatuur is vooralsnog echter weinig bekend over het online gedrag van jongeren met een LVB. Desondanks worden wel aannames gedaan over de problemen

¹ Mr. Rogier de Groot is promotieonderzoeker aan de Open Universiteit en verbonden aan het lectoraat LVB en Risicovol Gedrag van de Hogeschool Leiden. Correspondentieadres: groot.de.r@hsleiden.nl

waar deze doelgroep online mee te maken krijgt (bijvoorbeeld: Stichting Kennisnet, 2014; Nikken, Berns, & Beekhoven, 2018).

Deze aannames worden veelal gebaseerd op de opinie van experts, ouders en praktijkprofessionals (Löfgren-Mårtenson, Sorbring, & Molin, 2015; Chadwick, Wesson & Fullwood, 2013), terwijl de jongeren zelf vaak onvoldoende worden benut als respondenten voor onderzoek (Caton & Chapman, 2016; Chadwick, Quinn, & Fullwood, 2016). Seale (2007) en Gutiérrez en Martorell (2011) wijzen erop dat dit afbreuk kan doen aan een optimaal gebruik van het internet voor mensen met een beperking. Een tweede belangrijk probleem is dat veel onderzoek naar het online gedrag van jongeren gericht is op hun socialemediagebruik (bijvoorbeeld Caton & Chapman, 2016; Borgström, Daneback, & Molin, 2019), en niet op hun internetgebruik in bredere zin.

Seale en Chadwick (2017) en Caton en Chapman (2016) bepleiten gezien het bovenstaande dat in toekomstig onderzoek meer aandacht moet zijn voor de online ervaringen van de jongeren zelf. Door hen geen actieve stem te geven in het verzamelen van kennis over hun eigen gedrag, marginaliseren we deze groep en lopen ze het risico om ondersteuning te krijgen die niet aansluit op hun behoeften, en mogelijk zelfs contraproductief is.

In navolging van onder meer Boyd (2014) hebben we laten zien dat participierend observeren een goede kwalitatieve methode is om de online ervaringen van jongeren met een LVB in kaart te brengen (De Groot, Kaal, & Stol, 2019). Op basis van dit methodische onderzoek zijn uiteindelijk 13 jongeren met een LVB in de leeftijd van 13-23 jaar (9 jongens en 4 meisjes) in hun eigen woonomgeving langdurig gevolgd (halfjaar tot een jaar) om samen met hen te kijken hoe ze zich online bewegen. Dit heeft geresulteerd in 13 narratieve verhalen die ons iets vertellen over hoe deze jongeren hun (online) wereld ervaren en proberen te begrijpen. Aan de hand van twee van deze verhalen willen we meer inzicht geven in wat jongeren met een LVB doen online en wat we daarvan zouden kunnen leren. Hoewel twee verhalen uiteraard niet volledig representatief zijn voor de doelgroep, zijn ze dat in veel opzichten wel voor de 13 jongeren uit het onderzoek. Waar nodig en zinvol zal ook worden verwezen naar voorbeelden uit de verhalen van de andere jongeren.

VANESSA

Vanessa is een vlotte meid van 16 jaar die streetwise is. Ze voelt zich verantwoordelijk voor anderen en kan slecht tegen mannelijke autoriteitsfiguren. Achter haar stoere uiterlijk schuilt een meisje dat veel heeft meegemaakt: op haar achtste overlijdt haar moeder waarna haar vader aan de drank raakt en het gezin verwaarloost. Als een nieuwe stiefmoeder ten tonele verschijnt gaat het mis. Vanessa mag tot haar eigen frustratie geen

contact hebben met haar moeders familie. Vanessa wordt onhandelbaar thuis en in overleg met pleegzorg gaat ze bij haar oom en tante wonen. Aanvankelijk had Vanessa aanpassingsproblemen, omdat ze niet gewend was aan alle regels in huis. Geleidelijk raakt ze hieraan gewend waarna het beter gaat met haar, zowel thuis als op school.

In gesprekken met Vanessa over haar online activiteiten ² valt op dat sociale media de boventoon voeren. Er is een klassenapp voor school, maar ze heeft vooral veel gesprekken met vriendinnen over van alles en nog wat. Vanessa heeft een grote vriendengroep waarmee ze zowel offline als online optrekt. Ook vindt ze het leuk om gekke foto's en filmpjes op Instagram en Snapchat te bekijken, maar vooral te maken van zichzelf en haar vriendinnen. Vanessa is nog weleens in de nachtelijke uren online om te chatten als ze niet kan slapen en weet dit goed te verhullen voor haar pleegouders. Dat is ook nodig, omdat de chatgesprekken van Vanessa regelmatig ontaarden in meidenvenijn: roddelen, ruzie maken, schelden en bedreigen. Vanessa probeert hierboven te staan, maar wordt nijdig als ze over haar moeder beginnen. Vanessa wordt soms bedreigd door anderen, maar lijkt hier niet van onder de indruk. Ook doet het haar weinig als jongens seksueel getinte gesprekken met haar willen voeren ³. Vanessa is een beetje tegenstrijdig in dit contact, want ze wil niet lastiggevalen worden, maar ze vindt het ook leuk om hen aan het lijntje te houden.

OGENSCHIJNLIJK

Bob is een ogenschijnlijk relaxte kerel van 22 jaar met een bewogen verleden. Hij vertelt dat zijn ouders hem vroeger vaak alleen lieten als ze moesten werken, waardoor hij zich alleen en onbegrepen voelde, temeer omdat hij gepest werd op school. Bob werd niet altijd goed verzorgd, waardoor hij soms stonk en hij veel in ongewassen kleding van de Zeeman liep. De oudere jongens in zijn buurt accepteerden Bob wel, maar hadden een slechte invloed op hem. Hij was makkelijk te manipuleren en liet zich verleiden om te stelen van zijn ouders. Bob ging zich steeds meer afzetten tegen zijn ouders, wat uiteindelijk resulteerde in een uithuisplaatsing toen hij 15 jaar was. Na enkele jaren gesloten jeugdzorg verblijft Bob nu in een woon-werkvoorziening waar hij zich prettig voelt en zelfstandig leert worden. Dat valt echter niet altijd mee, want Bob heeft net als zijn vader een gat in zijn hand. Zo verkocht hij een nieuw gekochte Vespa van 3500 euro enkele dagen later voor 2600 euro, omdat hij geld nodig had voor een groot feest. Daarna was zijn geld echter op en er was geen vervoer meer naar zijn werk.

Bob gebruikt het internet voor de sociale contacten en te gamen op de PlayStation, maar is ook veel bezig met seks en vrouwen. Hoewel Bob niet blaakt van zelfvertrouwen, heeft

² Een guild is in de meeste gevallen een team van online spelers die samen in een spelwereld optrekken vanuit sociaal oogpunt, maar ook om bijvoorbeeld bepaalde missies in de game makkelijker of leuker te maken.

³ Ook vindt ze het leuk om gekke foto's en filmpjes op Instagram en Snapchat te bekijken, maar vooral te maken van zichzelf en haar vriendinnen.

hij op vrouwen een bepaalde aantrekkingskracht. Hij heeft al veel vrouwen versleten en zelfs een relatie gehad met een ex-medewerker van de zorginstelling. Toch vindt Bob het moeilijk om op vrouwen af te stappen en daarbij biedt het internet uitkomst. Bob is namelijk verslaafd geraakt aan allerlei dating-apps waar hij zonder gêne veilig kan flirten met vrouwen. Hij chat met meerdere vrouwen tegelijk en hij laat mij trots zien dat hij binnen no-time allerlei seksueel getinte opmerkingen maakt en krijgt. Bob voelt zich uiteraard gevlijd door al deze aandacht, maar realiseert zich ook dat hij niet in de problemen wil komen door naaktfoto's van zichzelf te plaatsen of fysiek af te spreken met deze meiden. Hij vindt het spannend en komt wel in de verleiding, maar als puntje bij paaltje komt, houdt hij de boot af en vraagt een begeleider of een vriend om raad. Zo heeft hij weleens advies gevraagd over de vraag of sexting met iemand van 16 wel oké is. Eén van de belangrijkste redenen voor zijn terughoudendheid is het tv-programma Catfish waarin twee journalisten op zoek gaan naar mensen die zich online anders voordoen dan ze in het echt zijn. Door dit programma realiseert Bob zich dat dit in het geval van zijn chat-meisjes ook weleens zo kan zijn. Dat Bob in zijn jeugd ooit bijna gegroomd is geweest door een man online, noemt hij gek genoeg niet als reden. Tegelijkertijd vindt Bob de aandacht fijn en ook spannend. Daarbij hoopt hij stiekem dat hier misschien wel zijn volgende vriendin tussen zit. Bob realiseert zich in de gesprekken met mij echter niet helemaal dat hij zich soms ook zelf als een catfish gedraagt, omdat hij tegen sommige meiden zegt dat hij van ze houdt, terwijl hij nu vooral op zoek is naar seks en spanning.

Het internet geeft de jongeren ook een gevoel van zelfvertrouwen (zie ook bijvoorbeeld: Moreno & Kolb, 2012). Zo stelt Bob bijvoorbeeld:

“Nja, eigenlijk eh, normaal gesproken, soms heb ik minder zelfvertrouwen enzo, als ik eh... Ja, ik ben niet een jongen die heel veel zelfvertrouwen heb. Maar als ik achter de computer zit ofzo bijvoorbeeld dan heb ik wel zelfvertrouwen. Dan durf ik gewoon nee te zeggen en dat soort dingen.”

Het zelfvertrouwen van de jongeren wordt ook vergroot doordat ze online nieuwe kennis en (sociale) vaardigheden opdoen. Zo gebruikt respondent Delano het internet om kennis te verzamelen over zijn interesses in Rembrandt, Sterrenkunde, buitenaards leven en de middeleeuwen. Respondent Cindy benadrukt juist dat haar Engels is verbeterd door het spelen van RPG's. Ook Michael heeft Engels leren schrijven door veel online te chatten met anderen. Verder laat hij graag zien dat hij in tegenstelling tot vroeger heeft geleerd hoe hij rustig moet blijven in een verhitte WhatsApp-discussie. Hoewel in de literatuur de aandacht veelal uitgaat naar een tekort aan kennis en taalvaardigheid (Caton & Chapman, 2016) laten de respondenten in ons onderzoek dus ook een andere, meer positieve kant zien van hoe zij online met anderen communiceren.

Tabel 1. Meest populaire online activiteiten van de 13 jongeren met een LVB

Hoofdcategorieën	Subcategorieën	Aantal respondenten (van 13)
Socialenetwerksites		13/13
Liefde en seksualiteit	Dating sites en apps	3/13
	Porno kijken	8/13
Kijken en luisteren naar OTT-media	Streamen van films/series via abonnementservice	13/13
	YouTube	13/13
	Luisteren naar muziek via gratis of abonnementservice zoals YouTube-Music of Spotify	13/13
Kijken naar en kopen van goederen en diensten	Kijken	12/13
	Kopen	5/13
Spelen van videogames	Via Playstation of online platformen zoals Roblox	9/13
Zoeken naar informatie	Voor school of werk	12/13
	Persoonlijke interesses	13/13

De dagelijkse online activiteiten van de jongeren brengen een aantal positieve gevolgen met zich mee. Zoals ook in de literatuur wordt beschreven (bijvoorbeeld: Holmes & O'Loughlin, 2014), beleven alle jongeren veel plezier aan het internet. Online kunnen ze ontspannen na een drukke dag of even ontsnappen aan de dagelijkse realiteit door een serie te kijken, muziek te luisteren of een videogame te spelen. Het internet is ook een plek waar ze met vrienden, familie of gelijkgestemden van gedachten kunnen wisselen over alles wat hen online en offline bezighoudt. Het internet en met name YouTube is tot slot ook een plek waar je kunt rondhangen zonder een duidelijk doel voor ogen te hebben. Niels, één van de andere respondenten zegt hier over: “Ja, ik vind internet hartstikke leuk voor gewoon puur onzin. Voor grappen of vermaak of eh...”

LITERATUUR

- Anderson, E. L., Steen, E., & Stavropoulos, V. (2017). *Internet use and problematic internet use: A systematic review of longitudinal research trends in adolescence and emergent adulthood. International Journal of Adolescence and Youth, 22*(4), 430-454.
- Barlott, T., Aplin, T., Catchpole, E., Kranz, R., Le Goullon, D., Toivanen, A., & Hutchens, S. (2019). Connectedness and ICT: Opening the door to possibilities for people with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disabilities, 24*(4), 503-521.
- Boeke, H., Dondorp, L., Heitink, M., & Pijpers, R. (2017). *Monitor Jeugd en Media 2017*. Zoetermeer: Kennisnet.
- Borgström, Å., Daneback, K., & Molin, M. (2019). Young people with intellectual disabilities and social media: A literature review and thematic analysis. *Scandinavian Journal of Disability Research, 21*(1), 129-140.
- Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. New Haven and London: Yale University Press.
- Caton, S., & Chapman, M. (2016). The use of social media and people with intellectual disability: A systematic review and thematic analysis. *Journal of Intellectual & Developmental Disability, 41*(2), 125-139.
- Chadwick, D., Quinn, S., & Fullwood, C. (2016). Perceptions of the risks and benefits of Internet access and use by people with intellectual disabilities. *British Journal of Learning Disabilities, 11*(1), 21-31.
- Chadwick, D., Wesson, C., & Fullwood, C. (2013). Internet access by people with intellectual disabilities: Inequalities and opportunities. *Future Internet, 5*(3), 376-397.
- Groot, R. M. de, Kaal, H. L., & Stol, W. P. (2019). Studying problematic online behavior of adolescents with mild intellectual disabilities and borderline intellectual functioning: Methodological and ethical considerations for data collection. *International Journal of Qualitative Methods, 18*, 1-10.
- Gutiérrez, P., & Martorell, A. (2011). People with intellectual disability and ICTs. *Communicar: Scientific Journal of Media Education, 18*(36), 173-180.
- Holmes, K. M., & O'Loughlin, N. (2014). The experiences of people with learning disabilities on social networking sites. *British Journal of Learning Disabilities, 42*(1), 3-7.
- Kerstens, J. (2015). *Youth and cybersafety: Youth being at risk and being a risk on the Internet*. (Doctoral dissertation), Heerlen: Open University.
- Livingston, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. (2015). *Developing a framework for researching children's online risks and opportunities in Europe*. LSE, Londen: EU Kids Online. Opgehaald van <http://eprints.lse.ac.uk/64470/>
- Löfgren-Mårtenson, L., Sorbring, E., & Molin, M. (2015). "T@ngled up in blue": Views of parents and professionals on internet use for sexual purposes among young people with intellectual disabilities. *Sexuality and Disability, 33*, 533-544.
- Moreno, M. A., & Kolb, J. (2012). Social networking sites and adolescent health. *Pediatric Clinics of North America, 59*(3), 601-612.
- Nikken, P., Berns, J., & Beekhoven, E. (2018). *Mediawijsheid bij kinderen met een lvb: Een verkenning naar ervaringen in de praktijk*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Rideout, V., & Robb, M. B. (2019). *The common sense census: Media use by tweens and teens, 2019*. San Francisco CA: Common Sense Media.
- Sallafranque-St-Louis, F., & Normand, C. L. (2017). From solitude to solicitation: How people with intellectual disability or autism spectrum disorder use the internet. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 11*(1), Article 7.

- Stichting Kennisnet. (2014). LVB-jeugd en sociale media: Rapport over jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) en de risico's van sociale media. Zoetermeer: Stichting Kennisnet.
- Seale, J. K. (2007). Strategies for supporting the online publishing activities of adults with learning difficulties. *Disability & Society*, 22(2), 173-186.
- Seale, J., & Chadwick, D. (2017). How does risk mediate the ability of adolescents and adults with intellectual and developmental disabilities to live a normal life by using the internet? *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(1), Article 2.